

# Vijandigheid, kwetsingsdrang, daad

Een essay over de voorfase van geweld tegen vrouwen

Doric Steevensz / 1 augustus 2026

## Proloog

Een vrouw loopt door over een Brusselse boulevard en kijkt niet om. Een vrouw blijft twintig jaar bij een man die haar met een boksbeugel slaat, terwijl ze een eigen pinpas heeft en haar eigen baan. Een meisje van zestien doet precies wat van haar wordt gevraagd — aangifte, nog een aangifte — en wordt alsnog doodgeschoten op het schoolplein.

Drie vrouwen. Drie decors: een straat vol vreemden, een huis zonder getuigen, een schoolplein onder het oog van vijf instanties tegelijk. Op het eerste gezicht drie afzonderlijke verhalen, uit drie verschillende jaren en drie verschillende steden. Bij nader onderzoek: één en dezelfde lijn.

Dit essay volgt die lijn — van een vijandige overtuiging in het hoofd van één man, via een kwetsingsdrang die zich voedt met de stilte van een omgeving, naar de daad die daarvan het sluitstuk is. Het resultaat is niet alleen een verklaring voor wat er gebeurde. Het is een aanwijzing voor waar diezelfde lijn, telkens opnieuw, óók had kunnen worden doorbroken.

## §1 Inleiding

Wat de drie momenten in de proloog gemeen hebben, is dat geen ervan begint met de klap, de duw, de vuist zelf. Het geweld dat daar zichtbaar wordt, begint eerder — vaak jaren eerder, en vaak onopgemerkt — in de vorming van een vijandigheid die zich pas later, en niet zelden geleidelijk, in fysiek geweld ontaardt. Wie het geweld zelf bestudeert, bestudeert het eindpunt. Dit essay gaat over wat daaraan voorafgaat.

Er is veel geschreven over de nasleep van geweld tegen vrouwen: opvang, hulpverlening, herstel. Er is beduidend minder geschreven over de vraag die aan al dat leed voorafgaat — hoe een mens, en vaker een man, ertoe komt een vrouw iets aan te willen doen, alleen omdat zij vrouw is, of anders is. Die vraag verdient evenveel aandacht als de vraag hoe we slachtoffers helpen genezen. Wie alleen leert helen, leert niet voorkomen.

Dit essay volgt die vijandigheid langs drie stadia waarin zij zich, in Nederland en daarbuiten, telkens opnieuw manifesteert: de publieke vernedering van een vrouw, het geweld achter de voordeur, en het geweld op straat, in het publieke domein. Drie verschillende toneelbeelden van hetzelfde mechanisme — een mechanisme dat begint in de ontwikkeling van een individu, en zich vervolgens voedt met de stilzwijgende medewerking van de omgeving waarin dat individu zich beweegt.

De opbouw van dit essay is geïnspireerd op het boek van de Franse onderzoeksrechter Marc Trévidic, *Terroristes, les 7 piliers de la déraison* (JCLattès), waarin telkens een echt, nauwelijks verhuuld voorval wordt gevolgd door een hoofdstuk dat het onderliggende mechanisme ontleeft. Dat ritme — casus, dan mechanisme — is ook hier het uitgangspunt, al gaat het in dit essay niet om terrorisme, maar om de voorfase van geweld tegen vrouwen.

De casussen die volgen zijn geen verzinsels. Het zijn gebeurtenissen die zich werkelijk hebben voorgedaan. Alleen door precies te kijken naar wat er echt is gebeurd — niet naar wat we vermoeden dat er gebeurt — kunnen we leren waar preventie had kunnen beginnen, lang voordat het te laat was.

In dit essay worden de woorden **vijandigheid** en **kwetsingsdrang** gehanteerd. Beide begrippen verdienen een precieze afbakening, omdat het essay staat of valt met de scherpheid van het mechanisme dat zij beschrijven.

**Vijandigheid** is de innerlijke houding waarmee iemand een ander — of een categorie van anderen — bij voorbaat als tegenstander, minderwaardige, of bedreiging beschouwt. Zij is een gesteldheid, geen daad: wie vijandig is, hoeft nog niets te hebben gedaan. Vijandigheid kan sluimeren, zich voeden met minachting of wantrouwen, en jarenlang onzichtbaar blijven voordat zij zich in gedrag vertaalt.

**Kwetsingsdrang** gaat een stap verder. Waar vijandigheid een houding is, is kwetsingsdrang een gerichte impuls: de behoefte om die ander daadwerkelijk pijn, schade of vernedering toe te brengen. Kwetsingsdrang is actiever en doelgerichter dan vijandigheid — het is niet langer alleen een blik op de ander, maar een verlangen om die ander te doen voelen wat men zelf voelt, of om macht te herstellen die men meent te missen.

Het verschil is niet triviaal voor dit essay. Vijandigheid verklaart waarom iemand de ander als doelwit ziet; kwetsingsdrang verklaart waarom die blik op enig moment in handelen omslaat. Beide begrippen zullen, in de casussen die volgen, naast elkaar zichtbaar worden — totdat blijkt welk van de twee de rode draad van dit stuk het beste draagt.

## §2 Casus 1 — de publieke vernedering

Brussel, zomer 2012. Een jonge vrouw loopt door de Anneessens-wijk, over de boulevard Maurice Lemonnier, een verborgen camera in haar tas. Ze is filmstudente en heeft besloten vast te leggen wat haar hier, in deze buurt waar ze woont, al maanden bijna dagelijks overkomt.

Een man roept haar na: “dag schatje, hoe gaat het?” Ze loopt door, zonder te reageren. Een paar passen verder klinkt een andere stem: “wat is je prijs?” Weer verderop draait een man zich naar haar om wanneer ze zwijgend passeert, en scheldt haar uit voor “vuile hoer”. Iemand anders zegt haar, half lachend, dat hij haar “erin zou steken” als hij kon.

Ze loopt door. Ze kijkt niet om. De camera blijft lopen.

Wanneer de beelden enkele weken later worden uitgezonden, op 26 juli 2012, onder de titel *Femme de la rue*, ontstaat er in België een nationaal debat. Binnen enkele dagen sluiten de Brusselse gemeente en het parket een akkoord over straatintimidatie: wie een vrouw op straat lastigvalt, riskeert een boete. Twee jaar later, in mei 2014, treedt een federale antiseksismewet in werking, die elke vorm van seksistische uiting — inclusief seksuele straatintimidatie — strafbaar stelt.

Wat opvalt in de beelden is niet alleen de herhaling — het is patroon, geen incident — maar ook de timing. Het compliment, de toenadering, de vraag: die komen eerst. Het scheldwoord komt pas daarna, op het moment dat de vrouw niet reageert. Vernedering, in deze beelden, is niet de opening. Vernedering is het antwoord.

Wat er in dat korte moment gebeurt — tussen het uitblijven van een reactie en het uitspreken van het woord “hoer” — is de vraag waarmee dit essay begint.

### §3 Analyse 1 — het individuele mechanisme

De timing in de beelden van *Femme de la rue* is geen toeval, en ze is inmiddels ook empirisch onderzocht. Onderzoekers die mannen bevroegen naar hun beweegredenen om vrouwen op straat na te roepen, vonden dat het gewenste effect zelden bij flirten stopt: behalve bewondering wilden sommige mannen expliciet ook angst of onderworpenheid bij hun doelwit oproepen. Nafluiten en complimenten zijn dan niet het doel, maar het middel — de eerste zet in een kort machtsspel waarvan de tweede zet, de vernedering, pas volgt wanneer de vrouw niet het gewenste antwoord geeft.

Dat sluit aan bij wat sociologen al langer beschrijven als de functie van straatintimidatie: niet verleiding, maar de bevestiging van een mannelijke rangorde. Wetenschappelijk overzichtswerk op dit terrein laat zien dat straatintimidatie mannen een podium biedt om een dominante, *hegemoniale* mannelijkheid te tonen aan andere mannen — vooral aan mannen die op andere manieren, via status, werk of relaties, minder te bieden hebben. De vrouw is in die verhouding niet de geadresseerde, maar het instrument: haar reactie, of het uitblijven daarvan, is het scorebord.

Dat instrumentele karakter wordt versterkt door een tweede mechanisme: objectivering. Onderzoek naar straatintimidatie beschrijft hoe de vrouw daarbij wordt gereduceerd tot lichaamsdelen of tot haar functie als lustobject, in plaats van te worden gezien als een volwaardig persoon met een eigen binnenwereld. Die reductie is niet bijkomstig, maar functioneel: wie de ander niet langer als volledig mens ziet, hoeft geen rekenschap af te leggen over wat vernedering met die ander doet. Vernedering wordt zo, in de beleving van de dader, kosteloos.

Nederlands onderzoek naar de daders van straatintimidatie voegt daar een derde laag aan toe, dicht bij de kern van wat dit essay **vijandigheid** noemt: veel plegers is niet zozeer een uitzonderlijke haat jegens vrouwen aan te wijven, als wel een aangeleerde overtuiging dat naroeven hun goed recht is, bedoeld voor eigen vermaak, en dat het geen serieuze schade aanricht. Diezelfde onderzoeken beschrijven een opvallend gebrek aan inlevingsvermogen in hoe vrouwen straatintimidatie ervaren, en een neiging om de ernst ervan achteraf te minimaliseren. Misogynie verschijnt hier niet als afwijking, maar als iets wat is aangeleerd, herhaald, en nooit weersproken — een overtuiging die bevestigd raakt precies omdat ze zelden een prijs kent.

Zo ontstaat het mechanisme dat in de beelden van *Femme de la rue* zichtbaar wordt: een houding van meet af aan vijandig genoeg om een vrouw als instrument te zien in plaats van als persoon, die zich activeert tot kwetsingsdrang zodra die vrouw de erkenning of onderwerping niet geeft die werd verondersteld. Op straat, tussen vreemden en met een publiek van andere mannen, blijft die kwetsingsdrang doorgaans beperkt tot woorden. De vraag die overblijft, is wat er gebeurt wanneer diezelfde man geen publiek meer nodig heeft — wanneer hij alleen is met haar, achter een gesloten voordeur.

### §4 Casus 2 — huiselijk geweld

Oudewater, voorjaar 2026. Geen politiedossier begint bij het begin van een relatie. Dit dossier begint pas na twintig jaar — wanneer een vrouw eindelijk aangifte doet tegen de man met wie ze het grootste deel van haar volwassen leven heeft gedeeld.

Wat de rechtbank bewezen verklaart, is geen incident maar een patroon: jarenlange mishandeling, onder meer met een boksbeugel, een taser en een soldeerbout. Het lichaam van de vrouw draagt de littekens. Ook hun zoon groeide op als getuige, en volgens de rechtbank ook als slachtoffer, van wat later een giftige relatie wordt genoemd.

Tijdens de zitting, twee weken voor de uitspraak, zegt de vrouw één zin die de rechtbank meeneemt in haar overwegingen: “de dag dat hij vrijkomt, is de dag dat ik dood ben.”

De rechtbank velt haar oordeel met een precieze term. Niet alleen “mishandeling”, maar *intieme terreur*: een ernstige, structurele vorm van huiselijk geweld, gekenmerkt door een patroon van dwingende controle, isolatie en intimidatie door een partner. Het is een van de eerste Nederlandse rechtszaken waarin een meervoudige kamer dat begrip zo expliciet erkent.

Opvallend is wat de rechtbank juist niet bewezen acht: mensenhandel. De vrouw had immers de beschikking over haar eigen pinpas, had haar eigen werk, en er kon geen voortdurende, zichtbare controle worden vastgesteld. Op papier bewoog zij zich vrij. In de praktijk bleef ze twintig jaar.

De man krijgt tweeënhalf jaar cel — geen dag daarvan voorwaardelijk — plus tbs met voorwaarden. Geen afsluiting, benadrukt de rechtbank, maar een stok achter de deur.

## §5 Analyse 2 — de sociale plaatsing binnen het gezin

De paradox waarmee de Oudewaterse zaak eindigt — een vrouw met een eigen pinpas en een eigen baan, die toch twintig jaar bleef — is precies wat de Amerikaanse socioloog Evan Stark in 2007 beschreef onder de naam *coercive control*, in het Nederlands vertaald als dwingende controle of intieme terreur. Starks kernpunt is dat huiselijk geweld niet in de eerste plaats gaat over incidenten van fysiek geweld, maar over een structureel patroon dat een partner insluit: niet in een kamer, maar in een leven.

Wie dat patroon van dichtbij bestudeert, ziet dat het zelden begint met de boksbeugel of de taser. Het begint met kleinere, alledaagse dwang: verantwoording moeten afleggen over elke afspraak, geleidelijke vervreemding van vrienden en familie, structureel kleineren en vernederen. Vakliteratuur benadrukt dat dit patroon doorgaans niet voortkomt uit een uitbarsting van stress of onmacht, maar uit het doelgerichte verlangen om de ander onder controle te houden — een omschrijving die dicht bij dit essay's begrip **kwetsingsdrang** komt, maar dan uitgesmeerd over jaren in plaats van geconcentreerd in één moment.

Waar de vernedering in casus 1 een publiek nodig had — andere mannen, om de rangorde aan te tonen — heeft intieme terreur juist baat bij de afwezigheid van publiek. De privésfeer, de plek waar een slachtoffer zich per definitie veilig zou moeten voelen, is tegelijk de plek waar dit geweld het langst onopgemerkt kan blijven: geen omstanders, geen filmpje, geen aangifte totdat het slachtoffer de kracht — of de gelegenheid — vindt om naar buiten te treden. Isolatie is dan ook niet een bijverschijnsel van intieme terreur, maar het instrument waarmee de dwingende controle in stand wordt gehouden.

Nederlands onderzoek naar complexe scheidingszaken laat zien hoe vaak dit patroon te laat, of helemaal niet, wordt herkend door de instanties die er juist op zouden moeten letten. Screening op huiselijk geweld en dwingende controle is bij conflictscheidingen geen overbodige formaliteit maar een noodzakelijke stap, precies omdat het patroon zich naar buiten toe zo goed laat verhullen als een moeizame relatie in plaats van als geweld. Cijfers van kennisinstituut Movisie laten zien dat bijna vijf procent van de Nederlanders in een jaar

tijd slachtoffer is van intieme terreur, en dat structureel kleineren en vernederen daarbinnen het meest voorkomt — dezelfde vernedering die in casus 1 zich in het openbaar voltrok, hier verplaatst naar binnen, herhaald, en zonder getuigen.

Dat maakt de inzet hoger dan alleen persoonlijk leed. In de vakliteratuur geldt dwingende controle als een van de sterkste voorspellers van femicide en gezinsdoding: hoe verder de controle gaat, hoe groter het risico wanneer die controle — bijvoorbeeld door een naderend vertrek van het slachtoffer — dreigt weg te vallen.

Daarmee is het mechanisme van dit essay compleet in zijn tweede vorm: de vijandigheid die in casus 1 nog woorden nodig had om zich publiekelijk te bewijzen, wordt hier een jarenlange, stille kwetsingsdrang die geen publiek meer nodig heeft — enkel nog controle. De vraag die daarmee opdoemt, is wat er gebeurt wanneer die controle, ondanks alles, tóch dreigt te verdwijnen: wanneer een vrouw zich losmaakt, en de dwang haar tot buiten de voordeur volgt.

## §6 Casus 3 — geweld op straat, in het publieke domein

Rotterdam, 18 december 2018, ochtend. In de fietsenstalling van haar school staat Hümeýra Ergincanlı, zestien jaar oud, tussen haar klasgenoten. Haar ex-vriend, Bekir E., destijds eenendertig, is er ook. Hij schiet haar dood, voor de ogen van kinderen met wie ze even daarvoor nog naar binnen liep.

Het is geen daad die uit het niets komt. Het hele jaar 2018 deed Hümeýra herhaaldelijk aangifte tegen Bekir E. — wegens stalking, wegens bedreiging. Er kwam een contactverbod. Hij overtrad het telkens opnieuw, zonder dat dit voor hem gevolgen had. Hümeýra kon op het moment van haar dood al maanden niet meer veilig over straat.

Na haar dood onderzoekt de Inspectie Justitie en Veiligheid hoe dit heeft kunnen gebeuren. De conclusie, een jaar later, is hard: de aanpak van de stalking schoot ernstig tekort. Politie, Openbaar Ministerie, Veilig Thuis, de reclassering en het Zorg- en Veiligheidshuis hadden onvoldoende aandacht voor haar bescherming. Geen van de organisaties had de regie; Hümeýra had nergens een vast aanspreekpunt en moest haar verhaal keer op keer opnieuw doen. Er werd niet eens de risico-inschatting gemaakt die bij stalkingszaken is voorgeschreven — terwijl die, achteraf bezien, had laten zien dat het risico voor haar veiligheid zeer hoog was.

Bekir E. wordt veroordeeld tot veertien jaar cel wegens doodslag; voorbedachte raad kon niet worden bewezen. Minister Grapperhaus biedt de familie namens de overheid zijn excuses aan. Vijf jaar later, in 2024, concludeert de Inspectie in een vervolgonderzoek dat de samenwerking weliswaar is verbeterd, maar dat slachtoffers van stalking nog altijd geen vast aanspreekpunt hebben — exact het punt waarop het bij Hümeýra misging.

Waar in casus 2 de dwang zich achter een gesloten voordeur voltrok, verplaatst die zich hier terug naar buiten — naar een school, een fietsenstalling, in het volle zicht van instanties die stuk voor stuk wisten dat er iets aan de hand was. Dat roept een andere vraag op dan bij de vorige twee casussen: niet alleen wat er in het hoofd van de dader omgaat, maar waarom een omgeving die alle signalen had, niet op tijd heeft ingegrepen.

## §7. Analyse 3 — de sociale plaatsing in het publieke domein

Bij Hümeyra zit het mechanisme niet in de eerste plaats meer in het hoofd van de dader — dat mechanisme is in casus 1 en 2 al blootgelegd. Hier verschuift de vraag naar het veld eromheen: waarom een omgeving die alle signalen kreeg, ze niet tot een geheel wist samen te voegen.

Een gepensioneerd politiedeskundige die het inspectierapport analyseerde, legt de vinger op een cruciaal, en makkelijk over het hoofd gezien onderscheid: de politie gebruikte destijds SASH, een screeningsinstrument dat door elke agent kan worden ingevuld, ervaren of niet — maar dat is iets anders dan een echte risicotaxatie door een deskundige. Een screening signaleert; een risicotaxatie beoordeelt en weegt. In de zaak-Hümeyra ontbrak die tweede, beslissende stap volledig.

Internationaal onderzoek naar dodelijke afloop van intieme partnerrelaties bevestigt hoezeer dit een herkenbaar patroon is, geen uitzondering. De Britse criminologe Jane Monckton-Smith ontwikkelde op basis van tientallen zaken een tijdlijn van acht stadia waarlangs een controlerende relatie kan escaleren naar moord — van een geschiedenis van controle, via een fase van intensivering, naar een trigger (vaak een dreigend vertrek van het slachtoffer), escalatie, en een verandering in denken bij de dader vlak vóór de daad. Die laatste fase — de omslag van vasthouden aan controle naar de overtuiging dat de ander vernietigd moet worden als zij niet langer te bezitten is — is exact de overgang die dit essay eerder **kwetsingsdrang** noemde. Het patroon van Hümeyra's zaak — stalking, geweigerd loslaten, escalatie na een dreigende scheiding — past nagenoeg naadloos in dat model.

Wat de Hümeyra-zaak aan dat internationale beeld toevoegt, is een lokale, organisatorische laag. Vijf instanties waren betrokken, en geen ervan voelde zich, zo concludeerden latere analyses, uiteindelijk verantwoordelijk voor haar veiligheid. Dat patroon is bekend uit de sociale psychologie als verantwoordelijkheidsdiffusie: hoe meer partijen er getuige zijn van, of betrokken zijn bij, een noodsituatie, hoe kleiner de kans dat één van hen daadwerkelijk ingrijpt — omdat ieder ervan uitgaat dat een ander dat wel zal doen. Wat bij een enkele omstander op straat al een bekend probleem is, bleek zich ook tussen instituties te kunnen voordoen.

Verontrustender nog is dat dit geen nieuwe les was. Al in 2015, na de moord op Linda van der Giesen door haar ex-partner, waren vergelijkbare tekortkomingen vastgesteld en aanbevelingen gedaan. Drie jaar later bleken die aanbevelingen bij Hümeyra niet structureel te zijn doorgevoerd. Vijandigheid en kwetsingsdrang verklaren waarom een individu een ander iets aan wil doen. Deze derde analyse laat zien dat een samenleving diezelfde patronen kan herhalen — niet uit onwil, maar bij gebrek aan een systeem dat herinnert, leert, en de regie werkelijk vasthoudt.

## §8 De rode draad — synthese

Drie casussen, drie heel verschillende decors: een straat vol vreemden, een huis zonder getuigen, een schoolplein onder het oog van vijf instanties tegelijk. Naast elkaar gelegd, blijken het geen drie afzonderlijke problemen te zijn, maar drie verschijningsvormen van hetzelfde mechanisme.

De Britse onderzoekster Liz Kelly muntte daar in 1988 al een term voor: het *continuüm van geweld*. Haar these is dat alledaagse intimidatie, dwingende controle binnen een relatie, en

dodelijk geweld niet in aparte hokjes thuishoren, maar op één doorlopende lijn liggen — gevoed door dezelfde onderliggende overtuiging van vanzelfsprekend eigenaarschap over een vrouw, en in stand gehouden door dezelfde maatschappelijke tolerantie. Wat op straat nog een grap of een compliment lijkt, en wat binnenshuis nog voor een moeizame relatie kan doorgaan, blijkt op de lange lijn hetzelfde te zijn als wat op het schoolplein eindigt in een schot.

Twee patronen keren in alle drie de casussen terug. Het eerste is de **timing**: in elke casus intensiveert het geweld precies op het moment dat de vrouw zich onttrekt aan de gewenste rol. In casus 1 volgt het scheldwoord op het uitblijven van een reactie. In casus 2 wordt de controle strakker aangetrokken zodra de vrouw eigen ruimte lijkt te claimen. In casus 3 escaleert de stalking wanneer een scheiding dreigt. Vijandigheid wordt telkens pas kwetsingsdrang op het moment dat de aanspraak op de ander — op erkenning, op controle, op bezit — wordt tegengesproken.

Het tweede patroon is de **stilte van de omgeving**, al verandert die stilte van vorm. Op straat is het de instemmende of onverschillige aanwezigheid van andere mannen. Binnenshuis is het de afwezigheid van getuigen, zorgvuldig in stand gehouden door isolatie. In het publieke systeem is het geen letterlijke stilte, maar functioneel dezelfde uitkomst: vijf instanties die wél zagen, en niemand die zich verantwoordelijk voelde om te handelen. In alle drie de gevallen wordt de vijandigheid van één persoon pas gevaarlijk dankzij de tolerantie, het weggijken, of de versnippering van de mensen en instituties eromheen.

Dat is de rode draad van dit essay: vijandigheid ontstaat in een individu, maar wordt pas kwetsingsdrang, en vervolgens daad, wanneer de omgeving — een groep, een gezin, een keten van instanties — die vijandigheid niet weerspreekt. Daarmee verschuift ook de vraag voor het vervolg. Niet langer: wat drijft een dader? Maar: op welk van deze punten had de lijn, die van vernedering naar terreur naar moord loopt, doorbroken kunnen worden — en wat is er voor nodig om dat de volgende keer wél te doen?

## §9 De preventievraag

Dit essay begon met de belofte dat het niet zou gaan over helen, maar over voorkomen. Op basis van de drie casussen hierboven is die vraag nu concreet te maken: niet in het algemeen wat er tegen geweld tegen vrouwen gedaan zou moeten worden, maar specifiek op welk van de gevonden punten — de timing van de escalatie, de stilte van de omgeving — daadwerkelijk was in te grijpen.

De Wereldgezondheidsorganisatie en UN Women publiceerden in 2019, samen met tien andere VN- en internationale organisaties, *RESPECT women*: een op wetenschappelijk bewijs gebaseerd raamwerk met zeven strategieën voor beleidsmakers om geweld tegen vrouwen te voorkomen — van het versterken van relatievaardigheden tot het veiliger maken van omgevingen en het ombuigen van normen die geweld goedpraten. Het raamwerk is nuttig omdat het, net als dit essay, benadrukt dat geweld tegen vrouwen niet op één plek wortelt en dus ook niet op één plek is te stoppen.

Voor casus 1 betekent dat: normen veranderen vóórdat vernedering een automatische straf wordt voor het uitblijven van een reactie. Dat is minder vrijblijvend dan het klinkt — de Belgische antiseksismewet die uit de Femme de la rue-affaire voortkwam, liet zien dat het strafbaar stellen van seksistische straatintimidatie een omgeving daadwerkelijk kan bijsturen, ook al blijft de norm zelf een taaiere, langzamere opgave.

Voor casus 2 betekent het: dwingende controle vroeg herkennen, niet pas wanneer er al littekens zijn. Nederlands onderzoek naar conflictscheidingen laat zien dat gestructureerde screening op huiselijk geweld op dat vroege punt het verschil kan maken tussen een gezin dat hulp krijgt en een gezin dat twintig jaar onzichtbaar blijft.

Voor casus 3 is de preventievraag het meest concreet beantwoord — juist omdat de zaak-Hümeýra zo grondig is onderzocht. De opeenvolgende kabinetten zegden na de Inspectierapporten toe: verplichte inzet van het SASH-screeningsinstrument door getrainde medewerkers, een vaste casusregisseur per stalkingszaak, en betere informatie-uitwisseling tussen politie, OM, Veilig Thuis en de reclassering. Geen van die maatregelen is ingewikkeld of duur. Ze vragen vooral regie: iemand die het complete beeld vasthoudt wanneer meerdere instanties tegelijk een stukje van de puzzel hebben.

Wat deze drie antwoorden gemeen hebben, is dat geen ervan bij de dader alleen begint. Preventie van vijandigheid vraagt om vroege normverandering; preventie van kwetsingsdrang vraagt om vroege herkenning binnen relaties; preventie van de daad vraagt om een systeem dat luistert wanneer een vrouw, zoals Hümeýra, precies doet wat haar wordt gevraagd. Op elk van de drie niveaus was er een moment waarop ingrijpen mogelijk was. Op elk van de drie niveaus greep niemand in.

## §10 Slot

Drie vrouwen, drie momenten. Een die doorloopt over een Brusselse boulevard en niet omkijkt. Een die twintig jaar een pinpas heeft en toch niet weggaat. Een die precies doet wat haar wordt opgedragen — aangifte, nog een aangifte — en alsnog wordt doodgeschoten op het schoolplein. Geen van de drie is uitzonderlijk. Dat is precies het punt.

De eerste analyse van dit essay liet zien hoe vijandigheid ontstaat in een individu: als een aangeleerde, nooit weersproken overtuiging dat een vrouw er is om te bevestigen, en dat minachting het gepaste antwoord is zodra die bevestiging uitblijft. De tweede analyse liet zien hoe diezelfde vijandigheid, binnenshuis, verhardt tot een jarenlange, stille kwetsingsdrang — een dwingende controle die geen publiek meer nodig heeft, enkel nog een slachtoffer. De derde analyse liet zien dat ook een samenleving het patroon van “wel zien, niet handelen” kan herhalen — dat vijandigheid niet alleen bij individuen, maar ook bij instituties op onverschilligheid kan rekenen.

Samen vormen deze drie analyses geen aparte diagnoses, maar één beweging: van een houding, via een drang, naar een daad — telkens mogelijk gemaakt door een omgeving die zweeg op precies het moment dat spreken had geholpen. Dát is de reden om niet te wachten tot na de daad. Wie alleen leert helen, leert niet voorkomen, schreef dit essay in het voorwoord. Wie leert waar de lijn te doorbreken was, wél.

Dit essay heeft zich willen beperken tot wat aantoonbaar is: de casussen, de mechanismen die onderzoekers erin hebben blootgelegd, de maatregelen die er al uit zijn voortgekomen. Eén vraag is daarbij bewust nog onbeantwoord gebleven, en verdient een eigen, uitgebreidere behandeling: hoe ontstaat vijandigheid eigenlijk, in een mens, lang vóóordat zij zich ooit in een blik, een woord of een daad toont? Welke psychische mechanismen en omstandigheden — in de vroege ontwikkeling van een individu — leggen de basis voor wat dit essay slechts als gegeven heeft kunnen nemen? Die vraag is het onderwerp van een volgend artikel.

Tot die tijd blijft staan wat de drie casussen hierboven, ieder op hun eigen manier, al bewijzen: vijandigheid tegen een vrouw is zelden een uitbarsting. Het is een lijn. En een lijn kan, op meer dan één punt, worden doorbroken — als iemand, ergens, bereid is dat te doen.

## Referenties

### §1 Inleiding

Trévidic, M. *Terroristes, les 7 piliers de la déraison*. Parijs: JCLattès. ISBN 978-2-7096-4294-1.

### §2 Casus 1 — de publieke vernedering

Peeters, S. (2012). *Femme de la rue* [documentaire, 25 min]. Uitgezonden in *Terzake*, Canvas, 26 juli 2012. Te bekijken via Vimeo: <https://vimeo.com/395013125>.

Amnesty International België (2012). Filmbespreking: *Femme de la rue*. <https://www.amnesty-international.be/nieuws/filmbespreking-femme-de-la-rue>.

BRUZZ (2022). Tien jaar na *Femme de la Rue*: 'Zijn ons nu bewuster van probleem straatintimidatie'. <https://www.bruzz.be/samenleving/tien-jaar-na-femme-de-la-rue-zijn-ons-nu-bewuster-van-probleem-straatintimidatie-2022>.

Knack Weekend (z.d.). Heeft de seksismewet iets veranderd op straat? 'Catcalling is nog altijd dagelijkse kost'. <https://weekend.knack.be/human-interest/heeft-de-seksismewet-iets-veranderd-op-straat-catcalling-is-nog-altijd-dagelijkse-kost/>.

### §3 Analyse 1 — het individuele mechanisme

Walton, K.A. & Pedersen, C.L. (2021). Motivations behind catcalling: exploring men's engagement in street harassment behaviour. *Psychology & Sexuality*, 13(3), 689–703. <https://doi.org/10.1080/19419899.2021.1909648>.

Fileborn, B. & O'Neill, T. (2023). From 'Ghettoization' to a Field of Its Own: A Comprehensive Review of Street Harassment Research. *Trauma, Violence, & Abuse*. <https://doi.org/10.1177/15248380211021608>.

Pointer / KRO-NCRV (2024). Straatintimidatie: veiligheid van vrouwen start bij mannen. <https://pointer.kro-ncrv.nl/straatintimidatie-veiligheid-van-vrouwen-start-bij-mannen>.

### §4 Casus 2 — huiselijk geweld

RTV Utrecht (2026). Man uit Oudewater veroordeeld tot celstraf voor jarenlange mishandeling vrouw. <https://www.rtvutrecht.nl/nieuws/4026519/man-uit-oudewater-veroordeeld-tot-celstraf-voor-jarenlange-mishandeling-vrouw>.

Woerden Nieuws / Drimble (2026). Bas (47) uit Oudewater veroordeeld voor jarenlange mishandeling, rechtbank spreekt van 'intieme terreur'. <https://drimble.nl/regio/utrecht/woerden/106380738/bas-47-uit-oudewater-veroordeeld-voor-jarenlange-mishandeling-rechtbank-spreekt-van-intieme-terreur.html>.

Recht.nl (2026). Rechtbank erkent intieme terreur als zware vorm van huiselijk geweld. <https://www.recht.nl/nieuws/strafrecht/6a0ae920e2f32f261652/rechtbank-erkent-intieme-terreur-als-zware-vorm-van-huiselijk-geweld/>

#### §5 Analyse 2 — de sociale plaatsing binnen het gezin

Stark, E. (2007). *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*. Oxford: Oxford University Press.

De Ruiter, C., Marzolla, M. & Ramakers, N. (2020). De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek. Waarom screening op huiselijk geweld essentieel is. *Pedagogiek*, 40(2), 205–231. <https://doi.org/10.5117/PED2020.2.004.DERU>.

Movisie (2023). Kenniskaart (ex-)partnergeweld voor sociaal professionals. [https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2023-03/Kenniskaart-\(ex\)partnergeweld.pdf](https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2023-03/Kenniskaart-(ex)partnergeweld.pdf).

Advocatenblad (2026). Intieme terreur plaatst ook tuchtrecht voor dilemma. <https://magazine.advocatenblad.nl/2026-02/intieme-terreur-plaatst-ook-tuchtrecht-voor-dilemma/>.

#### §6 Casus 3 — geweld op straat, in het publieke domein

Inspectie Justitie en Veiligheid (2019). Aanpak stalking van Hümeýra Ergincanli schoot ernstig tekort. <https://www.inspectie-jenv.nl/actueel/nieuws/2019/10/09/aanpak-stalking-van-humeyra-ergincanli-schoot-ernstig-tekort>.

Tweede Kamer der Staten-Generaal (2019). Kamerstuk 29279, nr. 540 — Inspectierapport aanpak stalking Hümeýra. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-29279-540.html>.

Inspectie Justitie en Veiligheid (2024). Betere aanpak van stalking maar slachtoffers ervaren nog weinig steun — 'Gestalkt. Gezien. Gehoord?'. <https://www.inspectie-jenv.nl/actueel/nieuws/2024/01/11/betere-aanpak-van-stalking-maar-slachtoffers-ervaren-nog-weinig-steun>.

NL Times (2024). Police still struggling with approach to stalking 5 years after Rotterdam teen's killing. <https://nltimes.nl/2024/01/11/police-still-struggling-approach-stalking-5-years-rotterdam-teens-killing>.

#### §7 Analyse 3 — de sociale plaatsing in het publieke domein

Femke Fataal (2020). Oud-politiedeskundige waarschuwt: nieuwe aanpak stalking onvoldoende. <https://www.femkefataal.nl/oud-politiedeskundige-waarschuwt-nieuwe-aanpak-stalking-onvoldoende/>.

Movisie (z.d.). Stalking vraagt om specifieke expertise. <https://www.movisie.nl/artikel/stalking-vraagt-om-specifieke-expertise>.

Monckton-Smith, J. (2021). *In Control: Dangerous Relationships and How They End in Murder*. Londen: Bloomsbury.

Latané, B. & Darley, J.M. (1968). Group inhibition of bystander intervention in emergencies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10(3), 215–221.

Rijksoverheid (2025). Voortgangsrapportage risicotaxatie-instrumenten huiselijk geweld en stalking. <https://open.overheid.nl/documenten/a22fddba-a5cb-4fa3-9436-e8b70bd723a8/file>.

## §8 De rode draad — synthese

Kelly, L. (1988). *Surviving Sexual Violence*. Cambridge/Oxford: Polity Press.

## §9 De preventievraag

World Health Organization & UN Women (2019). *RESPECT women: Preventing violence against women — A framework for policymakers*.

<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-RHR-18.19>.

Rijksoverheid (2024). Kamerbrief verbeteracties naar aanleiding van de stalking van en moord op Hümeýra. <https://open.overheid.nl/documenten/dpc-4773360f158d15087f81381ec6e7f5ef6b24ca69/pdf>.

De Ruiter, C., Marzolla, M. & Ramakers, N. (2020). De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek. *Pedagogiek*, 40(2), 205–231.

## §10 Slot

Trévidic, M. *Terroristes, les 7 piliers de la déraison*. Parijs: JCLattès. ISBN 978-2-7096-4294-1.

Kelly, L. (1988). *Surviving Sexual Violence*. Cambridge/Oxford: Polity Press

===||===